

Ο ΤΙΤΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑ

Συνέντευξη Τίτου Πατρίκιου στη Δώρα Μέντη
5 Νοεμβρίου 2019

- Δ.Μ.: Λοιπόν, σήμερα είναι 5 Νοεμβρίου του 2019 και συνα, συναντάμε με πολύ μεγάλη χαρά τον Τίτο Πατρίκιο στη σχολή μας. Έχετε ξαναέρθει;

Τ.Π.: Πριν χρόνια...πολλά.

- Δ.Μ.: Ναι, ε;

Τ.Π.: Ναι ((γνέφει καταφατικά))

- Δ.Μ.: Με ποια αφορμή;

Τ.Π.: Ούτε μπορώ να θυμηθώ.

- Δ.Μ.: Ναι, ε;

- Δ.Μ.: Νομίζω, όμως, ότι έχετε πάει σε όλες...

Τ.Π.: Δεν έχω κάτι να... Όχι...

- Δ.Μ.: ...τα πανεπιστήμια.

Τ.Π.: Κάτι να ακούσω, κάτι... Έχω πάει στα περιφερειακά πανεπιστήμια.

- Δ.Μ.: Εντυπωσιακό. Δεν τον έχουμε καλέσει ποτέ τον Τίτο Πατρίκιο, αν και είναι φίλος όλων μας. Με μεγάλη χαρά τότε σας

Τ.Π.: Εντάξει...

- Δ.Μ.: βλέπουμε σήμερα.

Τ.Π.: Και εγώ χαίρομαι που σας βλέπω, και που βλέπω και την ωραία θέα που έχετε.

- Δ.Μ.: Βέβαια, έχουμε πολύ ωραία θέα, σε άλλα σημεία είναι πολύ ωραιότερη. Εδώ βλέπετε πάρα πολύ τσιμέντο απλώς.

Τ.Π.: Ε, αλλά τσιμέντο που το σκεπάζει και η βλάστηση

- Δ.Μ.: Σωστό...

Τ.Π.: ευτυχώς.

- Δ.Μ.: Μα η Αθήνα είναι ωραία άμα ξέρεις να την δεις. Και ο κύριος Πατρίκιος μένει σ' ένα πάρα πολύ ωραίο σημείο της Αθήνας. Που μένετε; Τώρα;

Τ.Π.: Εε.. στο.. πίσω από την πινακοθήκη που χτίζεται αιωνίως.

- Δ.Μ.: Ναι, χτίζεται αιωνίως και έχετε θέα τον Λυκαβηττό. Είναι πάρα πολύ ωραίο σημείο τώρα. Αλλά τι μου έλεγες στη διαδρομή; Ας ξεκινήσουμε από το παρόν της Αθήνας. Εε, στη διαδρομή μου έλεγε ότι αυτό το σημείο ήταν μειονεκτικό. Για πείτε μας.

Τ.Π: Το χειρότερο μέρος της Αθήνας ήτανε, γιατί ήταν το... ο Ιλισσός, που ήτανε.. δεν ήτανε ποτάμι αληθινό που να κυλάνε τα νερά, ήτανε στεκούμενα τα νερά, ήτανε ξεροπόταμος. Και ήτανε γεμάτο βατράχια και κουνούπια η περιοχή. Γι' αυτό το λέγαμε και βατραχονήσι εκείνη την μεριά. Ε, και κανείς δεν πήγαινε να μείνει εκεί. Ούτε καν οι πρόσφυγες, οι οποίοι προτιμούσαν να πηγαίνουν στη Νέα Σμύρνη

((διακοπή. εισέρχονται αργοπορημένοι φοιτητές στην αίθουσα))

- Δ.Μ.: Άρα στο βατραχονήσι το οποίο...ειδικά σήμερα ήταν στα καλύτερά του δεν ήθελε κανείς να μείνει. Σήμερα εγώ χάρηκα πάρα πολύ σε αυτή την περιοχή πάντως ((μικρή διακοπή βίντεο)). (...) έχει συνέχεια εκδηλώσεις και στην Ελλάδα και στο (...)

Τ.Π.: Και... ναι... σε πολλά όχι, αλλά να τώρα έγινε ένα πολύ ωραίο φεστιβάλ ποίησης στη Γερμανία, αλλά αυτήν τη φορά δεν πήγα.

- Δ.Μ.: Αυτήν τη φορά...

Τ.Π.: Στη λίμνη της Κωνσταντζας

- Σ.Κ.: Ουάου

Τ.Π.: Που είναι πολύ ωραία εκεί. Γιατί έχω αυτό το πρόβλημα στο μηνίσκο και δεν... με πόναγε και δεν πήγα. Και έγινε και μία άλλη πρόσκληση, αλλά την αναβάλλω, στο Παλέρμο, διότι βγήκε μια πολύ ωραία ανθολογία με εισαγωγή στα Ιταλικά.

- Σ.Κ.: Του Ρότανο ή της (...);

Τ.Π: Του Ρότανο, του Ρότανο.

- Σ.Κ.: Μμ.. του ινστιτούτου..

Τ.Π: Ναι, και θέλουν να την παρουσιάσουν, να είμαι και εγώ εκεί και όλο τους το αναβάλλω

- Δ.Μ.: Ε, θα πάτε, θα πάτε αυτό, θα πάτε σίγουρα. Κοντά είναι.

- Σ.Κ.: Το Παλέρμο είναι ένας αγαπημένος τόπος. Δικό σας... είναι μια ολόκληρη ιστορία.

Τ.Π.: Τη Σικελία...

- Σ.Κ.: Θα έπρεπε ίσως τα παιδιά να την γνωρίζουνε

Τ.Π.: Την Σικελία την ξέρω μπορώ να πω καλύτερα και από την Πελοπόννησο.

- Δ.Μ.: Ε, βέβαια...

Τ.Π.: Μοιάζει πολύ...

((διακοπή, εισέρχονται δύο φοιτήτριες προσφέροντας ένα ρόφημα στον Τίτο Πατρίκιο))

- Δ.Μ.: Έλα Χρύσα κάτσε και δεν έχουμε άλλη θέση τώρα...

Τ.Π.: Στη Σικελία πραγματικά νομίζεις ότι είσαι στην Ελλάδα.

Σ.Κ.: Ναι. Ε, είχα και εγώ την ευκαιρία να συνδεθώ με το Ινστιτούτο, εδώ και μια δεκαπενταετία. (...) (Επισκεφτήκαμε) παλιά τη Σικελία, το Παλέρμο, την (...), έχω δώσει διαλέξεις και τα λοιπά. Με τη (Ρενάτα), τον (Κέντζο) και τα λοιπά είμαι σε πολύ καλή... έχουμε πολύ καλή σχέση.

Τ.Π.: Τώρα ήτανε εδώ η... που είναι στο Παλέρμο και διδάσκει..

- Σ.Κ.: Η Μαρία...η (Καρακάση)

Τ.Π.: Η (Καρακάση).

- Σ.Κ.: Ναι...και επίσης στην Κρήτη είχαμε μία (κοροκτουτέλα) και έτσι εε δύο διδάκτορες που έβγαλε το τελευταίο καιρό το Παλέρμο (έκαναν) με τη δική μου εποπτεία κάτω στην Κρήτη και στο Παλέρμο.

Τ.Π.: Αα, ωραία.

- Σ.Κ.: Και έτσι δώσαμε, ήμασταν οι πρώτοι που δώσαμε διδακτορικό ελληνικό και ιταλικό Πανεπιστήμιο την ίδια στιγμή. Είναι πολύ σημαντικό.

Τ.Π.: Τώρα ξέρετε υπάρχει κατευθείαν...

- Σ.Κ.: πτήση.

Τ.Π.: Πτήση. Αθήνα- Παλέρμο.

- Θ.Μ.: Α, τέλειο.

Τ.Π.: Και είναι μία ώρα και εικοσπέντε (25) λεπτά.

- Σ.Κ.: Παλιότερα έπρεπε να πηγαίνεις Ρώμη, από τη Ρώμη να αλλάξεις για να πας στο Παλέρμο, σπανίως από Κατάνια

Τ.Π.: Ναι...

- Σ.Κ.: και από Κατάνια μετά έπρεπε να πάρεις το λεωφορείο για να μπορείς να μετακινηθείς. Αλλά ο λόγος είναι στο...

- Δ.Μ.: Σιγομετρώ.

Τ.Π.: Εγώ...με ρωτάτε και απαντάω.

- Δ.Μ.: Ναι, βέβαια. Και όχι μόνο εγώ, γιατί εγώ ξεκίνησα με το παρόν, ότι τώρα ζει... Το θέμα μας είναι η Αθήνα κύριε Κακλαμάνη. Η Αθήνα του Τίτου Πατρίκιου.

((άνοιγμα πόρτας, μικρή διακοπή βίντεο))

- Δ.Μ.: Τώρα ξεκινάμε είναι και δώδεκα η ώρα. Θα κρατήσει μία ώρα η συνάντησή μας, για να μην χάσουμε και το μάθημα του κύριου Κακλαμάνη τρεις-τέσσερις – πόσες είσαστε – εεε... εντάξει; Ωραία. Λοιπόν, ξεκινάμε. Με χαρά σας καλωσορίζουμε και πάλι.

Τ.Π.: Και εγώ χαίρομαι που σας βλέπω ((με χαμόγελο))).

- Δ.Μ.: Το θέμα μας είναι η Αθήνα στη ζωή σας. Γιατί είστε Αθηναίος, αν δεν κάνουμε λάθος.

Τ.Π.: Είμαι Αθηναίος, και τόσο Αθηναίος που γεννήθηκα σε μία κλινική στην Οδό Σόλωνος.

Μες στο κέντρο της Αθήνας.

- Δ.Μ.: Χίλια εννιακόσια είκοσι οχτώ (1928);

Τ.Π.: Οχτώ. Είκοσι μία (21) Μαΐου.

- Δ.Μ.: Ωω, Είκοσι μία Μαΐου (ε);

Τ.Π.: Του Αγίου Κωνσταντίνου.

- Δ.Μ.: Του Αγίου Κωνσταντίνου. (.)

((ο Τίτος Πατρίκιος πίνει μια γουλιά από το ρόφημά του))

Τ.Π.: Αλλά και οι γονείς μου είχαν γεννηθεί στην Αθήνα.

- Δ.Μ.: Βέρος Αθηναίος.

Τ.Π.: Έτσι...Αλλά η καταγωγή τους ήταν από νησιά.

- Δ.Μ.: Από ποια;

Τ.Π.: Από πολλά. Ο πατέρας μου...ο προπροπάππους του ήτανε από την Κεφαλονιά. Και το όνομα Πατρίκιος είναι... κεφαλονίτικη οικογένεια. Υπήρχε και ένας ξάδελφος, ήτανε ο διάσημος ψυχίατρος και νευρολόγος Πατρίκιος. Ήτανε από τον ίδιον ο οποίος ο πρόπαππους του πατέρα μου, ήταν ένας ναυτικός από την Κεφαλονιά, ο οποίος πήγαινε στο πολιορκημένο Μεσολόγγι εφόδια, περνώντας απ' τον αποκλεισμό. Ε, και την τρίτη φορά τον πιάσανε οι Τούρκοι, τον κρεμάσαν, κάψανε και το καράβι του και τέλειωσε αυτός. Αλλά είχε δύο παιδιά, ο ένας απ' αυτούς, γιατί οι Κεφαλονίτες ταξιδεύουν, εγκαταστάθηκε στην Τζια, απ' όπου ήταν ο παππούς μου... ο πατέρας του πατέρα μου. Μου (που) λένε ότι είναι ωραία η Τζια, εγώ μια φορά έχω πάει για λίγο. Εε... η μητέρα του, η γιαγιά μου η Πατρ... η μητέρα του πατέρα μου ήταν από την Τήνο. Το(υ) γένος Αλαβάνου, απ' αυτήν την οικογένεια.

- Δ.Μ.: Και αυτό γνωστό όνομα. Νησιώτης διακόσια τα εκατό. (.)

Τ.Π.: Η μητέρα της μητέρας μου ήταν από τη Σίφνο,

- Δ.Μ.: Και ωραία νησιά...

Τ.Π.: όπου πέρασα τα παιδικά μου καλοκαίρια.

- Δ.Μ.: Α, Σίφνος, λοιπόν, παιδικά καλοκαίρια.

Τ.Π.: Και στη Σίφνο οι... Σιφνοί που έχουν δραστηριότητες, βγάζουν κάτι ανθολογίες και αυτά αναφέρονται στον Σίφνιο ποιητή. Αλλά ο πατέρας της μητέρας μου καταγόταν απ' τα, ήταν

από τα Λαγκάδια...της Αρκαδίας.

- Σ.Κ.: Της Αρκαδίας.

Τ.Π.: Σταματόπουλος της οικογενείας Σταματελόπουλου

- Σ.Κ.: Μάλιστα.

Τ.Π.: του Νικηταρά.

- Δ.Μ. και Σ.Κ.: Του Νικηταρά.

Τ.Π.: Αλλά ήταν ηθοποιός, δεν ήτανε... μαχαιροβγάλτης. ((διακριτικά γέλια ακροατών φοιτητών και φοιτητριών))

- Δ.Μ.: Και οι γονείς ηθοποιοί, έτσι; Και οι δύο.

Τ.Π.: Και οι γονείς ηθοποιοί, θα σας πω. Η γιαγιά μου, η μητρική γιαγιά, της Σίφνου, η μητέρα της ήτανε νέα, μαμή, η μαμή της Σίφνου. Και είχε πάει για ειδίκευση στην Κωνσταντινούπολη, τότε όλοι πηγαίνανε στην Κωνσταντινούπολη. Και είχε την κόρη της και την έβαλε στη Ζωγράφειο σχολή της Κωνσταντινούπολης. Ο παππούς μου, ο οποίος ήτανε ηθοποιός, ήτανε με θίασο στην Κωνσταντινούπολη – αυτά του χίλια οκτακόσια (1800) κάτι – και την είδε στο παράθυρο και την ερωτεύτηκε και πήγε στη μαμά της και της ζήτησε το χέρι και έτσι παντρεύτηκαν.

- Δ.Μ.: (Πραγματικά...) ((μάλλον απεύθυνση σε κάποιον φοιτητή/ φοιτήτρια))

Τ.Π.: Ενώ η άλλη μου γιαγιά, την πάντρεψαν με το ζόρι, δεν... δεν το ήθελε. Και ανακάλυψαν, λοιπόν, πέρυσι μια, εε.. ένας πολιτιστικός σύλλογος των Λαγκαδίων, ψάχναν τα αρχεία και βρήκαν ότι ο παππούς μου ήταν από τα Λαγκάδια. Οπότε κάναν εκδήλωση στα Λαγκάδια...

- Δ.Μ.: Μάλιστα...

Τ.Π.: ...και ήτανε πάρα πολύ ωραία. Είναι πολύ γραφικό τοπίο.

- Σ.Κ.: Ναι, ναι.

Τ.Π.: Α, έχετε πάει

- Σ.Κ.: Ναι, είναι πολύ όμορφο.

Τ.Π.: Πολύ όμορφο. Και τελικά με το αυτοκίνητο πολύ κοντά, μιάμιση ώρα (...)

- Σ.Κ.: Από τον άλλον τον δρόμο είναι (ό,τι πρέπει)

- Δ.Μ.: Η Πελοπόννησος είναι (...)

- Φοιτ.: Τρεις ώρες είναι (...)

- Δ.Μ.: Τρεις ώρες είναι; Τα Λαγκάδια;

- Φοιτ.: (Επειδή) είμαι από Γορτυνία και ξέρω πόσο είναι...

Τ.Π.: Μία ώρα...δύο ώρες είναι η Τρίπολη και μισή ώρα είναι τα Λαγκάδια. Δυόμιση ώρες είναι.

- Δ.Μ.: Από πότε έχεις να πας; ((απεύθυνση στη φοιτήτρια με περιπαικτικό ύφος. Διακριτικά γέλια φοιτητών και φοιτητριών)). Τέλος πάντων, από όλα ωραία μέρη ο (Τίτος)/ (κύριος) Πατρίκιος, είναι απ' όλα αυτά τα μέρη. Όμορφα. Και γεννηθήκαμε στην Αθήνα το χίλια εννιακόσια είκοσι οχτώ (1928). Το πρώτο παιδί; ((με ρητορικό ύφος))

Τ.Π.: Ύστερα από δέκα (10) χρόνια απέκτησαν οι δικοί μου ένα κοριτσάκι, το οποίο δυστυχώς σε ηλικία δυο, δυόμιση ετών πέθανε από μηνιγγίτιδα, δεν υπήρχαν τότε αντιβιοτικά. ((σκεπτικός)) (.) (Διότι ή Ότι...) Και βλέπω και τώρα οι άνθρωποι δεν κάνουν εμβόλια εύκολα (...)

- Δ.Μ.: Τώρα είναι μόδα.

Τ.Π.: Ναι, είναι μόδα να μην κάνεις εμβόλια και...

- Σ.Κ.: Εε... τον τελευταίο καιρό, επειδή έχουν αυξηθεί τα κρούσματα επιβάλλεται να κάνουν τα (...), εε.. ωστόσο το... το εμβόλιο είναι πάρα πολύ ακριβό. Ένας ας πούμε που παίρνει εξακόσια, εβδομάσια ευρώ δεν μπορεί να δώσει τα τετρακόσια ευρώ που χρειάζεται για το εμβόλιο.

Τ.Π.: ((έκπληκτος)) Ποιο εμβόλιο;

- Σ.Κ.: Το εμβόλιο κατά της μηνιγγίτιδας.

Τ.Π.: Τόσο ακριβό είναι;

- Σ.Κ.: Τόσο ακριβό. Και εε...διάβαζα προσφάτως... αιτήματα τέτοιων ανθρώπων που έχουν τη δυσκολία να το πληρώσουν, και προς το Υπουργείο για να χορηγηθεί τουλάχιστον σε μονογονεϊκές οικογένειες ή σε οικογένειες ανέργων και τα τοιαύτα. Να δοθεί για να σωθ... για να προστατευτούν τα παιδιά.

Τ.Π.: Εγώ κάνω το εμβόλιο, έκανα, κάνω.. έκανα το εμβόλιο της εε πνευμονίας, το οποίο πλέον δεν χρειάζεται είναι εφ' όρου ζωής, δεν είναι... και κάνει δεκαπέντε ευρώ στο φαρμακείο, οπότε δεν πήγα να πάρω και απ' το νοσοκομείο αυτό... πήγα στο φαρμακείο, δεκαπέντε ευρώ.

- Σ.Κ.: Τον τελευταίο καιρό έχουμε τέτοια κρούσματα και παρ' όλα αυτά είναι ακριβό το εμβόλιο.

Τ.Π.: Και έχω μεγάλη στεναχώρια, γιατί τον πολύ φίλο μου... (και)/(τον) εξαιρετικό άνθρωπο τον Άγγελο Δεληβορριά ((Έλληνας καθηγητής Πανεπιστημίου, διευθυντής του Μουσείου

Μπενάκη επί 41 έτη, μέλος της Ακαδημίας Αθηνών)). Του 'λεγα «Άγγελε κάνε αυτό το εμβόλιο» (.....), (του έτυχαν) ενδιάμεσες υποχρεώσεις και παθαίνει πνευμονία, η οποία τον χτύπησε στην καρδιά και τελείωσε.

Δ.Μ.: Ας πάμε, όμως, στα παλιά. Ας πάμε στα παλιά, όταν γεννηθήκατε και όλα ήταν ωραία και με προσδοκίες. Εε, γενν... που ζήσατε; τα πρώτα χρόνια;

Τ.Π.: Ε, τα πρώτα... οι πρώτες αναμνήσεις που έχω είναι από την λεγόμενη – έτσι την λέγαμε τότε – πλατεία Κυριακού. Είναι η πλατεία Βικτωρίας.

- Σ.Κ.: Μάλιστα.

Τ.Π.: Ε, την λέγαμε πλατεία Κυριακού και την Πλατεία Αμερικής την λέγαμε Πλατεία Αγάμων.

(.) Και έχω μιαν ανάμνηση από ένα σπίτι, που ανέβαινα στην ταράτσα και έβλεπα τα αεροπλάνα και θαύμαζα και ήθελα να γίνω αεροπόρος. Και απέναντι ήταν ένα σπίτι πλουσίων, που κάνανε χριστουγεννιάτικο δέντρο που δεν υπήρχανε τότε και εκαλέσαν και μένα. Και έχω αυτήν την εικόνα, την εντύπωση του έλατου. Κατόπιν πήγαμε σ' ένα σπίτι στην οδό Μάρνη (.) και το θυμάμαι πολύ αυτό το σπίτι. Ήτανε όλα με ενοίκιο, δεν αποκτήσαμε σπίτι ποτέ. Της Καραλίνας το λέγαμε, απ' την (...) ιδιοκτήτρια, που της πληρώναμε το νοίκι. Και έχω φωτογραφία από εκεί, στην ταράτσα μ' ένα ποδήλατο. Το θυμάμαι πολύ καλά. Από εκεί φύγαμε και πήγαμε σ' ένα σπίτι λίγο παρακάτω (.) στην οδό Βίκτωρος Ουγκώ.

- Σ.Κ.: Μάλιστα. Αυτά βρίσκονται κοντά στην Πλατεία Βάθης και είναι νεοκλασικά σπίτια.

Έτσι;

Τ.Π.: ((σκεπτικός, διορθώνει)) Όχι, στην Οδό Καρόλου ήταν αυτό (...) ((ενν. το τρίτο σπίτι στο οποίο διέμενε δεν ήταν στην Οδό Βίκτωρος Ουγκώ, αλλά στην Οδό Καρόλου))

- Σ.Κ.: Καρόλου. Και είναι νεοκλασικά σπίτια.

Τ.Π.: Καρόλου 12, που έγινε μετά... το πήρε ο ΟΤΕ... κάτι το (...). Και από εκεί με βάλαν στο νηπιαγωγείο, στη σχολή Σαλβάνη, που ήταν ιδιωτικό σχολείο.

- Σ.Κ.: (Βέβαια...) ο Σαλβάνος ο Κερκυραίος, ο λαογράφος και τα λοιπά και τα λοιπά. Αυτός;

Τ.Π.: Δεν ξέρω ((με ταπεινότητα))

- Δ.Μ.: Αυτός πρέπει να είναι...

- Σ.Κ.: Αυτός ήτανε...

Τ.Π.: ...πάντως ήταν η σχολή στην οδόν...

- Σ.Κ.: Ναι, ιδιωτικό σχολείο είναι.

Τ.Π.: Βίκτωρος Ουγκώ...πολύ...και ήταν ακριβό, καλό σχολείο.

- Δ.Μ.: Χίλια εννιακόσια τριάντα...τέσσερα (1934) (...); Φαντάζομαι...

Τ.Π.: Έξι χρονών...Ναι, το τριάντα τέσσερα (34).

- Δ.Μ.: Πριν τον Μεταξά πάντως.

Τ.Π.: Ναι, ναι

- Δ.Μ.: Ωραία, άρα εκεί (...).

Τ.Π.: (Εκεί) έκανα το νηπιαγωγείο. Και έκ...κάναμε μια μεγάλη γιορτή (.) για τα Χριστούγεννα.

- Σ.Κ.: Μμ

Τ.Π.: Και ήταν οι διακοπές και με πήρε η μητέρα μου μετά τις διακοπές να με πά(ρ)ει, και της λεν' «σας θέλει ο κύριος διευθυντής». Και ανεβαίνει απάνω, περίμενα εγώ, και κατεβαίνει σχεδόν κλαίγοντας, και μου λέει «πάμε». Λέω «τι έγινε;». «Σε αποβάλλανε» μου λέει. ((χαμογελώντας ελαφρώς))

- Φοιτ.: Απ' το νηπιαγωγείο; ((ψιθυριστά))

- Σ.Κ.: Στο νηπιαγωγείο; ((με απορία))

- Δ.Μ.: Στο νηπιαγωγείο; ((γελώντας))

((γέλια φοιτητών))

Τ.Π.: «Μου είπαν να σε πάρω και δε...είσαι ανεπιθύμητος στο σχολείο, να μην σε ξαναφέρω»

((μεταφέρει τον λόγο της μητέρας του και χαμογελάει ελαφρώς))

- Σ.Κ.: Από τότε σας αποβάλλανε...

Τ.Π.: Ναι...

- Δ.Μ.: Αυτό είναι εντυπωσιακό. ((Γελώντας. Ο Τ.Π χαμογελάει.)) Δεν ξέρουμε αν έχει αποβληθεί νήπιο άλλες φορές. Ποιο ήταν το θέμα;

Τ.Π.: Να σας τα πω όλα;

- Δ.Μ.: Ναι, βέβαια, όλα, όλα. Χωρίς να κρύψουμε τίποτα.

Τ.Π.: Διότι πήγε μια κυρία – η μαμά ενός κοριτσιού – και κατήγγειλε ότι στη γιορτή των Χριστουγέννων...έπιασα το πουλάκι της κόρης της. ((με αδρό χαμόγελο. γέλια φοιτητών και φοιτητριών))

- Δ.Μ.: Μήπως ήταν υστερική η μαμά; ((κίνηση του χεριού του Τ.Π (άνοιγμα της παλάμης), η οποία υποδεικνύει ότι δεν γνωρίζει)) Τόσο ζωηρός πια;

Τ.Π.: Και γι' αυτό με αποβάλλανε. Και να σας πω την τελευταία πράξη του δράματος. Α! Και έλεγε η μητέρα μου «πώς θα το πούμε τώρα στον μπαμπά σου;» ((γέλια φοιτητών και φοιτητριών))). Και έρχεται το μεσημέρι ο πατέρας μου, του το λέει, και εγώ έλεγα «ωχ, ξύλο

που έχω να φάω τώρα», γιατί δέρνηαν τότε. Και έπειτα με δίνει... ((διορθώνει)), με πήρε ο πατέρας μου ((μιμείται την κίνηση με τα χέρια του πώς τον σήκωσε)) και μου λέει «μπράβο, παιδί μου!». ((γέλια)) (0.8)

- Σ.Κ.: «Μπράβο, λεβέντη μου» ((με θεατρικότητα))

Τ.Π.: Λοιπόν, πριν μερικά χρόνια... όταν ο...Ιάκωβος ο Καμπανέλλης ήτανε διευθυντής στην...στο ρα...στη...στο ραδιόφωνο, με τον οποίον ήμασταν πολύ φίλοι, ήμουνα μια μέρα στο γραφείο του, και μπαίνει μια κυρία. «Α, μου λέει, να σου συστήσω την...»...

- Σ.Κ.: Την κυρία τάδε.

Τ.Π.: ...δεν θυμάμαι το όνομα, «την κυρία τάδε. Ήταν η γραμματέας μου. Η ιδεώδης γραμματέας (μου λέει). Δεν υπήρχε καλύτερη. Αλλά, δυστυχώς, τώρα πήρε σύνταξη και φεύγει»

- Σ.Κ.: Ναι

Τ.Π.: και μου λέει εκείνη «εγώ σας ξέρω κύριε Πατρίκιε». Λέω «πού με ξέρετε;». «Ήμασταν μαζί στο... νηπιαγωγείο Σαλβάνη». «Εσύ ήσουνα ((δείχνει με τον δείκτη)) ο χαφιάς που με κάρφωσε;». ((γέλια φοιτητριών)) Και ήταν αυτή.

- Δ.Μ.: Μάλιστα ((γελώντας)). Πολύ ενδιαφέρον. Στο νηπιαγωγείο, λοιπόν. Δημοτικό;

Τ.Π.: Μετά με βάλανε δημοτικό, πρώτη τάξη του δημοτικού, στο 12ο δημόσιο δημοτικό σχολείο, που ήτανε στην πλατεία... που ήτανε... ((κίνηση με το αριστερό χέρι)) πιο κάτω, το οποίο το.. αργότερα το γκρεμίσανε και έγινε η πλατεία Καραϊσκάκη (...)

- Σ.Κ.: Μάλιστα. Στο Περοκέ ((ενν. θέατρο Περοκέ)).

Τ.Π.: Ναι, δίπλα είναι το θέ...((ενν. το θέατρο)). Και ο, ο Σαμαράκης ((ενν. ο Αντώνης Σαμαράκης (1919-2003), Έλληνας πεζογράφος της μεταπολεμικής γενιάς)) μου είπε ότι και, αυτός έκανε όλο το δημοτικό εκεί.

- Σ.Κ.: Εκεί. Μμ.

Τ.Π.: Εγώ έκανα την πρώτη τάξη. Και θυμάμαι την πρώτη κουβέντα που μάς είπανε, μας είπε η δασκάλα. Και που το θυμήθηκα από το βιβλίο, που ξανά το είδα στο βιβλίο της Άλκης Ζέη. Μας είπε «τώρα που θα βγείτε θα πάτε στο περίπτερο απέναντι και θα αγοράσετε ένα μολύβι Φάμπερ νούμερο δύο (2) και μια γομολάστιχα Πιρέλι.» ((χαμογελώντας ελαφρώς)). (.) Δεν τα 'δινε το σχολείο, έπρεπε να τ' αγοράσουμε, αλλά μου έμεινε αυτό, και πριν λίγα χρόνια είδα που έγραψε την αυτοβιογραφία της

Δ.Μ.: Το βιβλίο... Μολύβι Φάμπερ...

- Σ.Κ.: Έτσι.

Τ.Π.: Μολύβι Φάμπερ... Γιατ... και εκείνης της είπανε «πάρε ένα μολύβι φάμπερ» στο σχολείο.

- Δ.Μ.: (Άρα) από εκεί βγαίνει. Μου είχε μείνει και εμένα η απορία.

Τ.Π.: Από εκεί έχω την εξής ανάμνηση, που την είπα στις εγγονές μου και έχουν ξετρελαθεί και (καθώς) μου λένε «πες μας την ιστορία». Οι εγγονές μου αυτές είναι (η) μία τεσσάρων και η άλλη έξι.

- Δ.Μ.: Τέλειες ηλικίες.

Τ.Π.: Θέλησα για μια στιγμή να κάνω την ανάγκη μου

- Σ.Κ.: Μμ

Τ.Π.: Και πήγα στα αποχωρητήρια στο διάλειμμα. Ήτανε τέτοια η βρώμα που οι ακαθαρσίες βγαίνανε στην αυλή

- Σ.Κ.: Χμ

Τ.Π.: και δεν μπορούσα να μπω μέσα. Συγκρατήθηκα, συγκρατήθηκα. Ε, (ήμουνα)... Τότε πηγαίναμε εφτά χρονών στην πρώτη, τώρα πάνε από έξι.

- Σ.Κ.: Από έξι.

Τ.Π.: Τέλειωσε το μάθημα και γυρ...πηγ...μέναμε κοντά και γύριζα με τα πόδια στο σπίτι. Ε, και στο δρόμο μου φύγανε. Και όταν έφτασα σπίτι μου λέει η μάνα μου «πώς ήταν το σχολείο;» και εγώ της λέω «μαμά, χέστηκα.» ((γέλια))). Και οι εγγονές μου ξετρελαίνονται να τους λέω την ιστορία, το τι έπαθα.

- Δ.Μ.: Ε, βέβαια. Πρωτάκι, πρωτάκι. Άρα δύσκολα χρόνια στο δημοτικό. Μείνατε εκεί;

Τ.Π.: Δεν έχω καλή ανάμνηση. Δηλαδή, όλα ήτανε δυσάρεστα. Βρώμα και δυσωδία.

- Δ.Μ.: Αν και αριστοκρατική μεριά της Αθήνας το κέντρο.

Τ.Π.: Όχι, λαϊκή, λαϊκή.

- Σ.Κ.: Εε...η περιοχή, η περιοχή περιγράφεται θαυμάσια από τον Θεοτοκά στην Αργώ, που μας δίνει τώρα. ((απεύθυνση στους φοιτητές)) Έτσι; Από εκεί ξεκινάνε οι κινητοποιήσεις των φοιτητών, καθώς ανεβαίνουν, (πάνε να γίνουν) και τα λοιπά. Είναι μια περιοχή που σημαδεύεται από τον Σταθμό Λαρίσης, εε... την πλατεία Καραϊσκάκη που λέμε, έχει το Εθνικό θέατρο...

Τ.Π.: Και ήταν όλο θέατρα η γειτονιά.

- Δ.Μ.: Όλο θέατρο.

Τ.Π.: Όλο θέατρα.

- Δ.Μ.: Με αυτήν την έννοια...

- Σ.Κ.: Και από την μεριά της Ζήνωνος ήταν και τα δύσκολα, οι δύσκολες περιοχές της Αθήνας.

Τ.Π.: Εμ... για να δείτε έχω αλλάξει επτά (7) σχολεία.

- Δ.Μ.: Εφτά;

Τ.Π.: Και...

- Δ.Μ.: Α...Μετράμε, πρώτο ((δείχνει στην παλάμη της το μικρό δάχτυλο ως ένδειξη μέτρησης του πρώτου σχολείου στο οποίο φοίτησε ο Τ.Π.)). Μετά;

Τ.Π.: Και η κόρη μου...μια μέρα την άκουσα να μιλάει στο τηλέφωνο, η μικρή μου, με μια φίλη της ((δείχνει με το αριστερό του χέρι ότι κρατάει το τηλέφωνο στο αυτί)) και λέει «μα το καταλαβαίνεις παιδάκι μου; Έχει αλλάξει επτά σχολεία!» ((γέλια)). Με τα παιδιά σήμερα, βγάνουν ένα σχολείο...

- Σ.Κ.: Α... ναι έτσι είναι.

Τ.Π.: από την αρχή ως το τέλος. Μέχρι τώρα σας είπα δύο (2) (...).

- Δ.Μ.: Μα, ναι. Το νηπιαγωγείο και το 12ο δημοτικό.

- Σ.Κ.: Το δη, δημοτικό.

- Δ.Μ.: Ε, οπότε μετά πότε πάμε σε άλλο σχολείο;

Τ.Π.: Μετά, το καλοκαίρι, επειδή οι γονείς μου οι ηθοποιοί πηγαίνουν περιοδείες και αυτά.

Καλά, το καλοκαίρι με βάλανε (.) στις ε... για παιδικές εξοχές, στο Ζηρίνιο.

- Σ.Κ.: Α, μάλιστα...

Τ.Π.: Αυτό ήτανε ίδρυμα.

- Σ.Κ.: Από την άλλη μεριά, όμως, της Αθήνας είναι αυτό.

Τ.Π.: Αυτό είναι στην Κηφισιά,

- Σ.Κ.: Ναι, (...)

Τ.Π.: αλλά υπήρχε και στη Βούλα κτίριο.

- Σ.Κ.: Α!

Τ.Π.: Δεν ήταν, ήταν, όμως, επί πληρωμή δεν ή...

- Σ.Κ.: Σωστά.

Τ.Π.: Ναι...

- Δ.Μ.: (...) καλοκαίρι.

Τ.Π.: Και μας κάνανε και ζούσαμε πειθαρχημένα εκεί,

- Σ.Κ.: Ωραία.

Τ.Π.: μας πηγαίνανε για μπάνιο στη θάλασσα σε παράταξη με εν-δύο, πόσο θα μπορούμε, σφυρίζανε, «τώρα θα βγείτε», ήτανε όλα πειθαρχημένα.

- Σ.Κ.: Κατασκήνωση...

Τ.Π.: Όχι δεν ήτανε κατασκήνωση, ήτανε πειθαρχική ζωή

- Σ.Κ.: Ναι, ναι, ναι!

Τ.Π.: σε κτίριο.

- Δ.Μ.: Μήπως ήτανε και δικτατορία; Χίλια εννιακόσια τριάντα έξι;

- Σ.Κ.: Όχι, αλλά εκεί μαθαίνει το ένα-δύο, εν-δυο, σφυρίχτρα και τα λουπά, που έρχονται στη συνέχεια στη ζωή.

Τ.Π.: Και εκεί έγραψα το πρώτο μου ποίημα, διότι ήταν ο ύμνος του Ζηρινείου ((ο Σ.Κ γελάει)) που έλεγε, (ούτε που θυμάμαι): Τι όμορφα περνούμε και τι καλά που ζούμε μες στο Ζηρίνιο πόλο παλάτι φωτοβόλο. Τι όμορφες στιγμές... και λουπά, και λουπά... Περνάμε εδώ πέρα στις Βούλας τον αέρα (...). Και εγώ έγραψα: Τι άσχημα περνούμε και τι κακά που ζούμε μες στο Ζηρίνιο πόλο παλάτι αφωτοβόλο (έφτιαξα). ((διακριτικά γέλια φοιτητών και φοιτητριών)) Και, και τα παιδιά το τραγουδάγαν αυτό σε αντίδραση προς την πειθαρχημένη (αυτή...).

- Δ.Μ.: Πνεύμα αντιλογίας από μικρός.

Τ.Π.: Και... τον χειμώνα είχε και σχολείο εσωτερικό. Και οι δικοί μου με αφήνουνε εσωτερικό... μέσα στο σχολείο.

- Σ.Κ.: Εγώ σκέφτηκα το 2ο

, ότι πήγατε στο 2ο

, γιατί κοντά στο δημοτικό ήταν το 2ο

Γυμνάσιο.

Τ.Π.: Όχι... με βάλανε

- Δ.Μ.: Είναι ακόμα δημοτικό.

Τ.Π.: δευτέρα δημοτικού στο Ζηρίνιο.

- Σ.Κ.: (...)

- Δ.Μ.: Δημοτικό είναι.

Τ.Π.: Ε, πια και μου ήρθε τρέλα.

- Σ.Κ.: Ε, βέβαια εσωτερικός τώρα.

Τ.Π.: Εσωτερικός. Εε... (.) ε, οχτώ χρονών ήτανε...

- Σ.Κ.: Ναι, και η ζωή όμως τον γονέων του...

Τ.Π.: Και έρχονται τα Χριστούγεννα να με δουν απάνω και τους λέω «να με πάρετε από εδώ, γιατί αλλιώς θα πεθάνω δεν μπορώ άλλο». Και με πήρανε και με γράψανε και συνέχισα τη β' δημοτικού (.) στη σχολή Μεταξά, που ήτανε Βασιλίσσης Σοφίας, της Αντιγόνης Μεταξά.

- Σ.Κ.: Ναι, η Αντιγόνη (..) του Μεταξά, θεία Λένα.

- Δ.Μ.: Κοντά στην Άλκη Ζέη τώρα πια.

Τ.Π.: Την Άλκη Ζέη όχι δεν ήρθε ε, την γνώρισα πολύ αργότερα.

- Δ.Μ.: Πολύ αργότερα φυσικά. Αλλά κάπου εκεί είναι και αυτή.

Τ.Π.: Λέμε, λοιπόν, το τέταρτο (4ο

) σχολείο

- Δ.Μ.: Τέταρτο.

Τ.Π.: Και τελειώνω το δημοτικό εκεί. Εντωμεταξύ οι δικοί μου πάλι είχανε μετακομίσει, γιατί τότε ξέρετε οι Αθηναίοι περίπου κάθε Σεπτέμβριο μετακόμιζαν με τα κάρα. Με τα... (...) όλη η Αθήνα γεμάτη κάρα με πράγματα έπιπλα πάνω πηγαίνουν από ένα σπίτι σε άλλο. Δεν υπήρχαν φορτηγά. Και μετακόμισαν στην Πλάκα, στην οδό Κυδαθηναίων. Κοιτάξετε θ, πώς θ.. Κυδαθηναίων 23

- Δ.Μ.: Σεφέρης. Εκεί μένει.

Τ.Π.: σε, σε ένα, στο τελευταίο πάτωμα τέταρτο με ωραία βεράντα, ήτανε πολύ ωραίο το, αυτό το θυμάμαι πολύ ωραία. Πολύ ωραίο διαμέρισμα. Γινόταν το καρναβάλι και πέρναγε μπροστά (.). Και από εκεί τελείωσα και το δημοτικό και έδωσα εξετάσεις, γιατί μπαίναμε με εξετάσεις στο Γυμνάσιο. (.) Και έδωσα εξετάσεις στο 1ο

Γυμνάσιο της Πλάκας.

- Σ.Κ.: Αα, μάλιστα.

- Δ.Μ.: Ωραία.

- Σ.Κ.: Εγώ νόμιζα ότι μένατε, είχατε μείνει καθαρά εκεί, οπότε συνδύασα το 2ο

Γυμνάσιο.

Τ.Π.: Όχι,

- Δ.Μ.: Πολύ κοντά όμως το 1ο

γυμνάσιο.

Τ.Π.: στο 1ο

της Πλάκας, και κάνω την πρώτη (α') Οκταταξίου πια. Και ήμασταν ενθουσιασμένοι, διότι θεωρούσαμε ότι μεγαλώνουμε πια, πάμε Γυμνάσιο δεν πάμε πια τόσο Δημοτικό.

- Σ.Κ.: Βγάλατε και πηλήκιο;

Τ.Π.: Ναι, έχω και φωτογραφία με πηλήκιο. Με την,

- Δ.Μ.: Στολή και πηλήκιο.

Τ.Π.: με την Αθηνά στο πηλήκιο, ((δείχνει με το χέρι του το μέτωπό)) την κουκουβάγια.

- Δ.Μ.: Αυτό, περιμέντε. Έχει γίνει ο πόλεμος..

Τ.Π.: Όχι.

- Σ.Κ.: Όχι. Είμαστε πριν τον πόλεμο.

- Δ.Μ.: Πριν τον πόλεμο. Μεταξάς.

Τ.Π.: Στην δεύτερη τάξη, στην δευτέρα (β') οκταταξίου, όμως, (.) ο ξάδερφός μου, ο γιος της ποιήτριας Λιλής Πατρικίου Ιακωβίδη είχε μπει με υποτροφία στην περίφημη Αναργύρειο και Κοργιαλένιο Σχολή Σπετσών

- Δ.Μ.: Στις Σπέτσες.

Τ.Π.: που ήτανε ισάξια του Κολλεγίου.

- Σ.Κ.: Ναι.

Τ.Π.: Και τον επόμενο χρόνο αποφάσισαν οι δικοί μου – ήτανε πολύ ακριβά τα δίδακτρα – αλλά με βάλανε εκεί. Και πήγα εσωτερικός στις Σπέτσες. Και πέρασα υπέροχα

- Σ.Κ.: (...)

Τ.Π.: τον πρώτο χρόνο. Τον δεύτερο χρόνο, είναι πια χίλια εννιακόσια σαράντα (1940), έχει αρχίσει ο παγκόσμιος πόλεμος – ο παγκόσμιος πόλεμος αρχίζει πρώτη (1η) Σεπτεμβρίου του

χίλια εννιακόσια τριάντα εννιά (1939) – το καλοκαίρι του σαράντα (40) (.), σας λέω ιστορίες τώρα... φο, φοβούνται οι δικοί μου ότι μπορεί κάτι να γίνει και εδώ και μου λένε «να μην πας στις Σπέτσες ξανά, διότι μην αποκλειστείς εκεί» και δίνω εξετάσεις στα Αγγλικά στο Κολλέγιο Αθηνών και περνάω τις εξετάσεις. Και εγγράφομαι. Και μια μέρα διαβάζω στην εφημερίδα ότι η Αναργύρειος προκηρύσσει δύο θέσεις υποτροφιών (για) το τέλος, όλου του Γυμνασίου, μέχρι το τέλος του.

- Σ.Κ.: Ναι, ναι.

Τ.Π.: Και λέω στον, στους δικούς μου, λέω «να δώσω εξετάσεις για υποτροφία. Γιατί να

πληρώνετε τόσα λεφτά;». Και δίνω τις εξετάσεις και περνάω. Οπότε ξαναπάω τρίτη (γ') οκταταξίου στις Σπέτσες και είκοσι οχτώ (28) Οκτωβρίου με βρίσκει ο πόλεμος (εκεί).

- Σ.Κ.: Εκεί.

Τ.Π.: Και αυτά τα, τα έχω γρά... ((εννοείται «τα έχω γράψει»)) σ' ένα βιβλίο που λέγεται Η συμμορία των Δεκατριών, που είναι το

- Φοιτήτρια: Ημερολόγιο.

Τ.Π.: ημερολόγιο που κρατάω την περίοδο εκείνη, τα λέω όλα αυτά, πώς μπήκε ο καθηγητής, πώς μας ανήγγειλε ότι επετέθη η Ιταλία, πώς αρχίσαμε να ζητωκραυγάζουμε «Ζήτω η Ελλάδα» και τα λοιπά, «να πάμε όλοι εθελοντές». Ε, και μετά (.) ύστερα από δύο μήνες μπορέσαμε και γυρίσαμε μ' ένα καΐκι – ιστορίες ολόκληρες – το οποίο ναυάγησε και μας έβγαλε στην ξηρά και, τέλος πάντων φτάσαμε στο Ναύπλιο και από εκεί γυρίσαμε στην Αθήνα. Και όταν (.) μπήκανε, για τα σχολεία είχαν σταματήσει, οι Γερμανοί μπήκανε τον Απρίλη του σαράντα ένα (41) και τον, τέλη Σεπτεμβρίου του σαράντα ένα ανοίξαν πάλι τα σχολεία, και πήγα στο Βαρβάκειο.

- Σ.Κ.: Μάλιστα.

- Δ.Μ.: Τρίτη (γ') τάξη τώρα; Τετάρτη (δ') ;

Τ.Π.: Η συνέχεια της τρίτης (γ') και μετά η τετάρτη (δ') και όλο, τέλειωσα όλο το σχολείο

- Δ.Μ.: (...)

Τ.Π.: και την ογδόη (η'). Αλλά δεν με πήραν εύκολα, ζητήσαν όλα, να δούνε τους βαθμούς που είχα, γιατί ήταν Πρότυπο σχολείο και αν είχες κάτω από δεκαπέντε (15) δεν σε παίρνανε. Τέλος πάντων, έτσι μπήκα στο Βαρβάκειο, το οποίο και τελείωσα.

- Δ.Μ.: Το Βαρβάκειο ήτανε εκεί που είναι σήμερα και η (...) Αγορά;

Τ.Π.: Το Βαρβάκειο ήταν ένα θαυμάσιο νεοκλασικό ((μικρή διακοπή βίντεο)), το γκρεμίσανε και το κάνανε Λαχαναγορά. Και αντί να υπάρχει σχολείο Βαρβάκειο είναι Βαρβάκειος Αγορά τώρα (εκεί), γιατί είχε πολύ μεγάλη αυλή.

- Δ.Μ.: Και είχατε και συμμαθητές εκεί μάλλον...

Τ.Π.: Είχα,

- Δ.Μ.: Συγγραφείς (μετέπειτα).

Τ.Π.: στην τάξη μου είχα ((αρχίζει μετράει με τα δάχτυλα τους παλιούς του συμμαθητές)) τον Βλάση Κανιάρη που έγινε διάσημος ζωγράφος μετά, τον Γιώργο Σαββίδη,

- Σ.Κ.: Ναι.

Τ.Π.: τον Κώστα Σταματίου,

- Σ.Κ.: Μάλιστα. Τον κριτικό (..).

Τ.Π.: τον κριτικό, τον Νίκο Ζαχαρόπουλο, ο οποίος πήγε μετά στην Αμερική και έγινε, εδώ είναι γνωστός, έγινε διάσημος σκηνοθέτης και όταν πέθανε οι New York Times είχαν άρθρο ολόκληρο στην πρώτη σελίδα.

- Σ.Κ.: Μάλιστα.

Τ.Π.: (.) Και πολλούς άλλους, οι οποίοι

- Δ.Μ.: Σε άλλες τάξεις...

Τ.Π.: α, τον Σπύρο Παπασπηλιόπουλο που έγινε Καθηγητής των Οικονομικών (.), τον Μίχο Κωστόπουλο που έγινε αρχισυντάκτης εφημερίδων και... και όλοι κάτι γίνανε.

- Δ.Μ.: Αρρένων το σχολείο.

Τ.Π.: Δεν υπήρχανε... ήταν χωριστά όλα, μόνο στο δημοτικό.

- Δ.Μ.: Φυσικά, μόνο αρρένων ήταν.

- Σ.Κ.: Φιλολογοί;

Τ.Π.: Φιλολογοί ήτανε ο Τζουγανάτος.

- Σ.Κ.: Ο Τζουγανάτος...

Δ.Μ.: Ο πολύ γνωστός, με τις θεματογραφίες

- Σ.Κ.: ο (...) (έγραψε) τις θεματογραφίες,

Τ.Π.: που μας έκανε Λατινικά

- Σ.Κ.: που έχει, ήτανε και φίλος του Διονυσίου Ζακυνθινού.

- Δ.Μ.: Άρα, ωραία χρόνια τα γυμνασιακά.

Τ.Π.: Στο Βαρβάκειο έχω τις καλύτερες αναμνήσεις. (.) Και μετά το Βαρβάκειο έδωσα τις εξετάσεις και μπήκα στη Νομική Σχολή, την οποίαν αργότερα τελείωσα.

- Δ.Μ.: Βέβαια, ωραία τελειώσαμε με τα γυμνασιακά χρόνια παιδιά, είδατε ότι και πολλά σχολεία και πολλές περιπέτειες, αλλά νομίζω ότι όλη

Τ.Π.: Αλλά για να γυρί,

- Δ.Μ.: η γενιά ήταν έτσι.

Τ.Π.: για να γυρίσω στην Αθήνα με το Βαρβάκειο, γιατί με το σπίτι που μέναμε στην Πλάκα (.) έζησα τη ζωή της Πλάκας με τα καρναβάλια και με τα αυτά, αλλά όταν έγινε ο πόλεμος ο πατέρας μου φοβήθηκε ότι μπορεί να γίνουνε βομβαρδισμοί και το σπίτι αυτό δεν είχε καταφύγιο. Και βρήκαμε ένα σπίτι, βρήκαν τυχαία (.) σε μία εξαιρετική πολυκατοικία στην

Οδό Μάρνη 48 και το νοικιάσαμε. Και ήταν ένα, στο πέμπτο πάτωμα, ένα θαυμάσιο διαμέρισμα με πέντε δωμάτια και ένα μικρότερο (.) και εκεί μείναμε από το χίλια εννιακόσια σαράντα (1940) μέχρι το χίλια εννιακόσια εξήντα πέντε (1965), που το άφησε η μητέρα μου (μετά) από εικοσιπέντε χρόνια. Πάλι στη Μάρνη, και από εκεί πήγαινα στο Βαρβάκειο, διασχίζοντας όλους αυτούς τους δρόμους, την Οδό Μενάνδρου και μετά την Οδό Σωκράτους, που ήτανε (.) όλοι οι οίκοι ανοχής, όλες οι ταβέρνες, όλες...

- Σ.Κ.: Δύσκολες, δύσκολη περιο, περιοχή.

Τ.Π.: Στο δε Βαρβάκειο έχω αυτήν την εικόνα, και το έχω γράψει, τη φοβερή τον Χειμώνα του σαράντα, σαράντα ένα (41) ((διορθώνει)) – σαράντα δύο (42), της πείνας, που ήταν η μεγάλη πείνα στην Αθήνα και ταυτοχρόνως έκανε μία τρομερή κακοκαιρία και είχε σκεπαστεί χιόνι η Αθήνα, και το πρωί που πηγαίναμε στο σχολείο για να μπούμε από την πόρτα ((ήχος κινητού)) της αυλής, από εκεί μπαίναμε και μετά φτάναμε στο κτίριο, κάθε πρωί ήταν δύο-τρεις πεθαμένοι και κοκκαλωμένοι απ'το κρύο, διότι πήγαιναν στην περιοχή της Αγοράς, που ήταν απέναντι, κάτι να βρούνε να φάνε,

- Σ.Κ.: Και μένανε εκεί.

Τ.Π.: Ζαρώνανε στα σκαλοπάτια αυτά που ήτανε, υπήρχε και ένα σκέπαστρο, και πεθαίναν τη νύχτα και παγώνανε. (.) Και έτσι για πρώτη φορά έβλεπα πεθαμένους, τους οποίους έπρεπε να δρασκελίσουμε για να μπούμε μέσα στο σχολείο. Η εικόνα αυτή της Αθήνας.

- Δ.Μ.: Η εικόνα του κάθε μεταπολεμικού ανθρώπου, νομίζω, που μεγάλωσε στην Αθήνα ήταν αυτή: έβλεπε πεθαμένους, έβλεπε κρεμασμένους.

Τ.Π.: Ε, κρεμασμένοι ήταν αυτοί που κρεμάσανε η κυβέρνηση

- Σ.Κ.: Έτσι.

Τ.Π.: (και) οι Γερμανοί. Πόσοι ήταν; Τρεις (3) ή περισσότεροι δεν θυμάμαι μαυραγορίτες που τους κρεμάσανε στην πλατεία Αμερικής.

- Σ.Κ.: Στην πλατεία Αμερικής.

- Δ.Μ.: Αυτό ήταν καλό παράδειγμα όμως.

Τ.Π.: Ναι. Άλλοι κρεμασμένοι στην Αθήνα δεν υπήρξαν. Κρεμάγαν έξω από την... κυρίως ντουφεκάγανε οι Γερμανοί.

- Δ.Μ.: Μεταπολεμική Αθήνα, λοιπόν, σκληρή μεταπολεμική Αθήνα, αλλά εσείς ωραίες αναμνήσεις σχετικά...

Τ.Π.: Έντονες,

- Δ.Μ.: Έντονες.

Τ.Π.: έντονες.

- Σ.Κ.: Σωστό. Έντονες.

Τ.Π.: Και εκεί έχω δύο (2) έτσι εντ, τρείς (3) έντονες αναμνήσεις, τις έχω γράψει... (.) το... στο Βαρβάκειο υπήρχε ένας μαθητής τρία (3) χρόνια μεγαλύτερος από εμένα, τρεις (3) τάξεις παραπάνω και ξέρετε σ' αυτά τα χρόνια ένα παιδί που είναι δύο (2) ή τρία (3) χρόνια μεγαλύτερός σου είναι, τον, τον θεωρείς πια ενήλικα και σπουδαίο, ήτανε ένα παιδί που το θαυμάζαμε όλοι, εγώ έγινα πολύ φίλος μαζί του τελικά, ο Βαγγέλης Γκούφας, ο οποίος έγινε γνωστός μετά ως θεατρικός συγγραφέας, σεναριογράφος... πέθανε τελευταία. (.) Και μού λέει μια μέρα το χίλια εννιακόσια σαράντα δύο (1942) – είμαι δεκατεσσάρων (14) χρονών – «πάρε την τάξη σου... Θες να μπεις στο ΕΑΜ νέων;», λέω «ναι, βεβαίως» - εγώ ανυπομονούσα να (δράσω) – «εντάξει» μου λέει «είμαι στο ΕΑΜ νέων. Πάρε την τάξη σου, θα πάμε αύριο 28 Οκτωβρίου στο Πεδίον του Άρεως, στο πάρκο – έτσι το λέγαμε τότε – να στεφανώσουμε τους ήρωες. (.) Δεν ξέρω αν έχετε πάει, γιατί έγινε το Πεδίον του Άρεως, έγινε ένας ελεεινός τόπος, δεν πάει κανείς, τότε όμως ήτανε πολύ ευχάριστα και υπάρχει μια σειρά με αγάλματα των ηρώων

- Σ.Κ.: που κατεβαίνει στην Μαυροματαίων

Τ.Π.: Ναι.

- Σ.Κ.: αυτή η σειρά.

Τ.Π.: Ε, και ξεκινήσαμε, λοιπόν, πήραμε το τραμ, τελικά από όλη την τάξη ήρθανε τρεις (3) μόνο. Και ήτανε και ένας από μικρότερη τάξη. (.) Και στην επόμενη στάση οι δύο (2) κατεβήκανε του τραμ. Στην παραπέρα στάση πριν απ' το, στο Μουσείο κατέβηκε και ο άλλος και έμεινα εγώ με τον άλλον που ήτανε απ' την μικρότερη τάξη.

- Σ.Κ.: Και ο Γκούφας.

Τ.Π.: Ο Γκούφας ήτανε με τους μεγάλους.

- Σ.Κ.: Α, μάλιστα.

Τ.Π.: Εκεί θα τον βρίσκαμε. Και φοβόμουνα πολύ και ήθελα να κατέβω και εγώ, αλλά έβλεπα τον άλλον που ήτανε από μικρότερη τάξη (που ήταν) και ντρεπόμουνα ((διακριτικά γέλια φοιτητριών)), και έτσι δεν κατέβηκα.

- Σ.Κ.: Εκείνος δεν καταλάβαινε.

Τ.Π.: Και φτάσαμε εκεί ήτανε και τα άλλα παιδιά, στεφανώσαμε τους ήρωες, τραγουδήσαμε

τον Εθνικό Ύμνο και πλακώσαν οι Ιταλοί, γιατί η Αθήνα ακόμα ήταν υπό την εποπτεία των Ιταλών.

- Σ.Κ.: Ναι.

Τ.Π.: Και ήρθανε οι Ιταλοί με κάτι μηχανοκίνητα αυτοκίνητα, τεθωρακισμένα, (πώς τα λέγανε) ντενεκέδες, μάς κυνηγήσαν, ήρθανε φοιτητές και μετά φωνάξαν οι φοιτητές «πάμε τώρα στο Πανεπιστήμιο».

- Σ.Κ.: Μμ

Τ.Π.: Και φεύγουμε από εκεί, περνάμε από τα Εξάρχεια, και ανεβήκαμε προς το Πανεπιστήμιο και θυμάμαι ότι στη γωνία της, του Χημείου, του κτιρίου του Χημείου, που είναι Σόλωνος...

- Σ.Κ.: και Σκουφά.

Τ.Π.: και... όχι.

- Σ.Κ.: Και... ((διορθώνει)) Χαριλάου Τρικούπη!

Τ.Π.: Μαυρομιχάλη, Μαυρομιχάλη (...).

- Σ.Κ.: Α! (από την άλλη πλευρά).

Τ.Π.: Και στην Χαριλάου Τρικούπη...να! πράγματα που, ανύπαρκτα σήμερα, τότε υπήρχανε στην Αθήνα σε πολλές γωνίες κάτι ξύλινα σαν σπιτάκια, αποθήκες, που είχανε πάγο μέσα

- Σ.Κ.: Μμ

Τ.Π.: ,διότι δεν υπήρχαν ηλεκτρικά ψυγεία, αυτά (ήταν)/ (ήρθαν) πολύ μετά τον Πόλεμο. Ήταν οι λεγόμεν, είχαμε τις παγωνιέρες και έφερνε ο, ο παγωτάς ((γλωσσικό ολίσθημα, ενν. παγοπώλης)) το πρωί μία κορώνα πάγο για να βάλουμε στην παγωνιέρα. Και την άφηνε έξω απ' το σπίτι. Και αυτός (...). (Στο σπίτι) βάζαμε μία λινάτσα για να ακουμπάει τον πάγο

-Σ.Κ.: (...)

Τ.Π.: και να τον παίρνουμε να τον βάζουμε μέσα στην παγωνιέρα. Υπήρχε, λοιπόν, εκεί στη γωνία της Χαριλάου Τρικ, στο Χημείο ένα τέτοιο και πλακώνουν οι καραμπινιέροι (.), τρέχω εγώ προς το, να κρυφτώ πίσω από αυτό το κουβούκλιο εκεί πάνω, και έρχεται από πίσω ένας καραμπινιέρος με τα καπέλα αυτά τα, που βλέπουμε στις ταινίες... εγώ φορούσα γυαλιά τότε – τελευταία τα έβγαλα για να κάνω εγχείρηση καταρράκτη, είχα μυωπία – και για να μη μου σπάσουν τα γυαλιά τα είχα βάλει στην κωλοτσέπη

- Σ.Κ.: Μμ

Τ.Π.: και με πιάνει ο καραμπινιέρος και με αρχίζει στις κλωτσιές και μού σπάει τα γυαλιά (...)
(στην τσέπη) ((γελάει)). Και είναι η πρώτη φορά που έφαγα ξύλο· ακολούθησαν και άλλες,

αλλά αυτήν είναι η πρώτη φορά και την θυμάμαι.

- Δ.Μ.: Χίλια εννιακόσια σαράντα δύο (1942);

Τ.Π.: Εικοσιοχτώ Οκτωβρίου του χίλια εννιακόσια σαράντα δύο (28/10/1942).

- Δ.Μ.: Σαράντα δύο...όταν αρχίζει να σκληραίνει η κατάσταση.

Τ.Π.: Ναι. (.)

- Δ.Μ.: Άρα ενταγμένος πια στην ΕΑΜ νέων.

Τ.Π.: Ενταγμένος (...). Σήμερα είμαι ανένταχτος.

- Δ.Μ.: Σήμ, και καλά κάνετε.

Τ.Π.: Από χρόνια...

- Δ.Μ.: Ναι, και καλά κάνετε. Γιατί ο Τίτος Πατρίκιος είναι από τους βασικούς ενταγμένους νέους της εποχής. Ενταγμένος, όχι πάντα πιστός, δεν καταδέχτηκε ποτέ να μείνει εντελώς ορθόδοξος που λέγανε. Πάντα σκεφτότανε και αυτό ήταν ένα θέμα.

Τ.Π.: Τότε, λοιπόν, έγραφα. Είχα αρχίσει από πολύ μικρός να γράφω. Και ο πρώτος ποιητής που θαύμασα και ήθελα να γράφω και εγώ έτσι, και κυρίως ταίριαζε με το πατριωτικό κλίμα ήταν ο Βαλαωρίτης.

- Σ.Κ.: Σωστό.

Τ.Π.: Διάβαζα τα ποιήματα του Βαλαωρίτη (...), ο Βράχος και το κύμα, αλλά σταμάτησα να γράφω έτσι. Και μετά επηρεάστηκα από αυτά που άκουγα, διότι κάτω στον Σταθμό Λαρίσης υπήρχε ένα καλοκαιρινό θέατρο, τώρα είναι γκρεμισμένο, ένα, δεν ξέρω τι έχουν κάνει, το Αλκαζάρ, που εκεί ο ποιητής Ορέστης Λάσκος, αν τον έχετε ακούσει

- Δ.Μ.: Και σκηνοθέτης.

Τ.Π.: και σκηνοθέτης μετά, είχε παράσταση το βράδυ και συν τοις άλλοις έκανε οχτάστιχα, όπως τα λέγαμε. Δηλαδή, τι έκανε; Ζήτηγε από τον κόσμο να δώσει οκτώ ομοιοκαταληξίες, ό,τι να 'ναι, τού δίναν τις ομοιοκαταληξίες και με αυτές τις ομοιοκαταληξίες έπρεπε να φτιάξει ένα ποίημα. Και σε πέντε με δέκα λεφτά το φτιαχνε το ποίημα και το (λεγε) και γινόταν ενθουσιασμός. Και αρχίσαμε και εμείς, ο Γκούφας, εγώ και οι άλλοι – πρώτος ο Γκούφας και εγώ από πίσω – να κάνουμε και εμείς οκτάστιχα με ομοιοκαταληξίες.

- Δ.Μ.: Άρα γράφατε παραδοσιακά ποιήματα στην αρχή.

Τ.Π.: Ναι. Και μετά διάβασα και τον Καρυωτάκη, ο οποίος με επηρέασε πολύ, και θα σας διαβάσω αν θέλετε τώρα δυο- τρία ποιήματα πολύ νεαν ((ενν. νεανικά)), δεκαπέντε χρονών δημοσίευσα το πρώτο ποίημα σ' ένα περιοδικό που λεγόταν Ξεκίνημα της Νιότης

- Δ.Μ.: Φοιτητικό.

Τ.Π.: Νεανικό. Το έβγαζε ένας συνομήλικός μου ο Βάσος Μαθιόπουλος

- Σ.Κ.: Ο;

Τ.Π.: Βάσος... ο οποίος ήταν...

- Σ.Κ.: Ο... στη Γερμανία...;

Τ.Π.: ((γνέφει καταφατικά)) μετά έγινε πολύ γνωστός δημοσιογράφος και ιστορικός.

- Σ.Κ.: και μετά (...)

Τ.Π.: Και η κόρη του έμεινε στη Γερμανία. ((πιάνει την τσάντα του))

- Δ.Μ.: Α, ωραία, πολύ ωραία έχουμε και αυτήν την ευκαιρία, λοιπόν.

Τ.Π.: Αλλά περνάει και η ώρα ((πιάνει την τσάντα και κοιτάει το ρολόι του))

- Δ.Μ.: Δεν πειράζει.

Τ.Π.: και μη σας φάω (..)

- Δ.Μ.: Όχι, όχι. Τα παιδιά είναι χαρούμενα.

- Σ.Κ.: Αυτήν παντρεύτηκε τον Τορναρίτη, έναν Κύπριο;

Τ.Π.: Πώς;

- Σ.Κ.: Τον Τορναρίτη παντρεύτηκε η κόρη του; Η..;

Τ.Π.: Κάποιον Γερμανό (μετά έναν Κύπριο) δεν ξέρω τι έγινε (..)

- Σ.Κ.: Ναι, ναι την έχω γνωρίσει την κυρία (αυτή)...

Τ.Π.: κάποια μικροσκάνδαλα. Δεν ξέρω. ((γέλια φοιτητριών και γέλιο Τίτου Πατρίκιου. Στο μεταξύ έχει βγάλει το βιβλίο του και ετοιμάζεται να διαβάσει κάποια από τα ποιήματά του))

- Σ.Κ.: Αυτός ο Μαθιόπουλος ήταν ένα από τους σημαντικότερους δημοσιογράφους που αντιστάθηκαν στη Χούντα, που έγραψε επίσης για τις δύσκολες εκείνες περιόδους και ήταν βέβαια η ψυχή της Deutsche Welle. Έτσι;

((Ο Τίτος Πατρίκιος ψάχνει στο βιβλίο τα ποιήματα που θα διαβάσει. Στιγμιαία διακοπή βίντεο.))

Τ.Π.: Το λέω όπου μπορώ ότι υπάρχει μία εικόνα της Αθήνας της Κατοχής που είναι μόνο πείνα, λιμός, καταταγμός, αντίσταση, σκοτωμοί, σφαγές, βασανιστήρια. Αλλά αυτό είναι η μία όψη, η άλλη όψη της Αθήνας της Κατοχής είναι η τρομερή πολιτιστική δραστηριότητα που υπάρχει. Η Αθήνα ήταν γεμάτη θέατρα. Η Αθήνα ήταν γεμάτη αίθουσες που γινόντουσαν διαλέξεις για θέματα λογοτεχνίας, φιλοσοφίας, τα πάντα. Ήταν γεμάτη περιοδικά που βγαίνανε καινούρια, όπως αυτό του Μαθιόπουλου, το Ξεκίνημα της Νιότης

και ένα άλλο περιοδικό που το έβγαζε ο, ο Κωστής Καλλιώρας και συνεργαζότανε ο Λιγνάδης ο Τάσος, και εκεί πρωτοδημοσίευσε η Άλκη Ζέη, η Νεανική Φωνή. (...) βγαίνουν και τα παλιά περιοδικά. Γινόντουσαν πάρα πολλές εκδόσεις βιβλίων.

- Σ.Κ.: Προγραμματίζονταν.

Τ.Π.: Ναι. Και ήτανε αυτή η μεγάλη δραστηριότητα που σ' έδινε δύναμη, η μεγάλη ελπίδα, ότι άμα τελειώσει ο πόλεμος όλα θα γίνουνε θαυμάσια. Άλλο τι έγινε μετά.

- Σ.Κ.: Τα έχει περιγράψει η Αγγέλα Καστρινάκη στο βιβλίο της

Τ.Π.: Ναι, ναι

- Σ.Κ.: γι' αυτήν την φοβερή δεκαετία.

Τ.Π.: Λοιπόν, και σας λέω ένα... Α, και κάναμε πάρα πολλά πάρτυ τότε. Και τα λέγαμε σουρπραίζ πάρτυ, διότι ο καθένας έφερνε από το σπίτι του ό,τι μπορούσε. Και ο ένας έφερνε μια σπανακόπιτα, ο άλλος έφερνε...

Δ.Μ.: Τι ώρες τα κάνατε; Που απαγορευόταν η κυκλοφορία;

Τ.Π.: Μέχρι τις έντεκα (23:00) το βράδυ ας πούμε... (..)

-Δ.Μ.: Σοβαρά;

Τ.Π.: Ναι

-[Σ.Κ: Απλώς μετά δεν κυκλοφορούσες.]

Τ.Π: (Και) στις έντεκα (23:00) γυρνούσαμε σπίτι

- Δ.Μ.: Μέχρι τις έντεκα (23:00) μπορούσατε να κυκλοφορήσετε;

Τ.Π.: Στις δώδεκα (00:00) ήταν...

- Δ.Μ.: Εντυπωσιακό.

Τ.Π.: Η κυκλοφορία σταμάταγε στις δώδεκα. Λοιπόν... και ένα από τα πρώτα ποιήματα γραμμένο το 42', 43', «Πάρτυ» ((ο Τ.Π κρατάει μια δική του ποιητική συλλογή στο χέρι και ετοιμάζεται να διαβάσει το ποίημα «Πάρτυ»)) : Μουσικής ήχοι παράξενοι / τζαζ έξαλλες κραυγές / γεμίζουν την ατμόσφαιρα / άλλοτε ξέφρενες άλλοτε αργές. / Ζευγάρια σ' ένα αγκάλιασμα / παθιάρικο, σφιχτό / ξάφνου ρυθμούς αλλάζουνε / πηδούν, σηκώνουν κουρνιαχτό. / Κάποιοι δανδήδες άγρια / φλερτάρουν δυο μικρές, / βερμούτ και σπανακόπιτες / και του κρασιού οι γουλιές πικρές. / Ανακατέματα σε δυο κάμαρες / σε πολυκατοικία σκάρτη / μα το κοκτέιλ που θα βγει / εμείς το λέμε πάρτυ. ((χαμογελάει))

- Δ.Μ.: Ενδιαφέρον, γιατί μας δώσατε μια άλλη διάσταση που δεν έχουμε υποψιαστεί.

Τ.Π.: Της Αθήνας;

- Δ.Μ.: Ε, βέβαια. Δεν την είχαμε υποψιαστεί. Εμένα με εντυπωσίασε το γεγονός ότι η κυκλοφορία ήταν μέχρι εκείνη την ώρα.

Τ.Π.: Ναι, και το άλλο, αυτό είναι το πρώτο ποίημα που δημοσιεύτηκε που σας λέω στο περιοδικό Ξεκίνημα της Νιότης και επειδή είναι σε ρίμες το θυμάμαι και έχει χρονολογία... ((δείχνει το βιβλίο στην κ. Μέντη))).

- Δ.Μ.: Χίλια εννιακόσια σαράντα τρία, δεξαέξι Ιουλίου (16/07/1943).

Τ.Π.: Ναι. Αν βρεις. ((το απαγγέλει απ' έξω)) Αν ψάξεις θα βρεις / Τίποτα κρυμμένο δε μένει / Σπάσε ((κανονικά στο ποίημα υπάρχει η λέξη «κόψε» αντί του σπάσε)) σκληρά τους δεσμούς / που σφιχτά είναι δεμένοι. / Κι αν βρεις; Μηδέν. / Με το χρόνο ρουτίνα θα γίνει / Να ψάξεις ((κανονικά στο ποίημα υπάρχει η λέξη «χάσεις» αντί του ψάξεις)) πρέπει αν θες / μια θύμηση παντοτινή να μείνει.

- Δ.Μ.: Έχετε και φοβερή μνήμη πάντως.

Τ.Π.: Ε, αυτό το ποίημα (...)

- Σ.Κ.: (Η ρίμα)...

- Δ.Μ.: Βοηθάει η ρίμα, αλλά και η μνήμη...

Τ.Π.: Και συνέχισα με τη ρίμα...

- Δ.Μ.: Πότε την εγκαταλείψατε τη ρίμα;

Τ.Π.: Την εγκατέλειψα ουσιαστικά... ((ξεφυλλίζει το βιβλίο)) έγραψα τότε και μερικά μη σας τα διαβάσω τώρα (0.6) με ελεύθερο στίχο, αλλά αργότερα έγραψ, γύρισα πάλι στη ρίμα που τη θεωρούσα το πιο δύσκολο (.) και σας λέω ένα (0.16) που είναι του χίλια εννιακόσια σαράντα εννιά (1949). Δηλαδή, είμαι εικοσιενός (21χρ.) (.). Σπουδή : Ζεστή σιωπή φθινόπωρου, κι η νύχτα, τα βιβλία, / θανάσιμα να μελετώ με το μυαλό μου αλλού. / Μ' έρχορδα τα ματόκλαδα να παίζω σαν του καλού / πριν από μας καιρού ενδόμυχη μια συναυλία. / Τ' αντικρινού παράθουρου κλείσανε κι άλλη γρίλια, / μνήμη από πράγματα που λες δε γίνανε ποτές. / Πρέπει κι η λύπη ((διορθώνει)) οι λύπες να 'ναι πια καλόγνωμα δεχτές, / γιατί ένα τρέμουλο άθελα να διαπερνάει τα χείλια; / Χωρίς ν' ανοίξει η πόρτα μου μπαίνουν σκιές οι φίλοι / που χάθηκαν. Δεν τους αντέχει η μουσική. Στο φως / λόγια δικά τους ξαναχούν. Θα 'ναι κανείς σοφός / μα γέρος πια όταν μάθει τι στους νεκρούς του οφείλει.

- Δ.Μ.: Εντωμεταξύ έχουν μεσολαβήσει πολλά. Έτσι; Και η εξορία;

Τ.Π.: Όχι, ακόμα.

- Δ.Μ.: Όχι, ακόμα. Η εξορία μετά το σαράντα εννιά ('49);

Τ.Π.: Το σαράντα εννιά ('49), το... αρχίζει το πενήντα ένα ('51), που πάω στο στρατό και με στέλνουνε στη Μακρόνησο. Και μετά τη Μακρόνησο στην εξορία. Και σας λέω άλλο ένα από τα έμμετρα αυτά ποιήματα, Οδός Δερβενίων : Πάνω στο δώδεκα κι οι δυο του ρολογιού οι δείχτες, / ακόμα ας μη χωρίσουμε, στην άλλη τη γωνιά. / Ασίγαστη η συζήτηση διώχνει την παγωνιά, / πώς με τρομ, ((διορθώνει)) φοβίζει η μοναξιά μετά τις καληνύχτες. / Κάθε πρωί μας παίρνουνε και έναν ακόμα φίλο / απ' τις χιλιάδες που ως εχτές βαδίζαμε μαζί. / Άραγε ποιος σκοτώθηκε, ποιος έφυγε, ποιος ζει, / ποιος θα 'ναι απ' όλους το κατοπινό να πέσει φύλλο; / Ψάχνουν ((διορθώνει)) Ψίθυροι τα τραγούδια μας μένουν στα χείλη αρμύρα / χάμω στις πλάκες πέτρωσε βημάτων ο αχός / Όμως δεν ονειρεύεται κανείς μας μοναχός, / με την κλεμμένη μας ζωή αλλάζουμε τη μοίρα.

- Δ.Μ.: Οδός Δερβενίων, λοιπόν. Ερωτική ιστορία;

Τ.Π.: Εε ερωτικό-πολιτική, ήταν η εποχή του Εμφυλίου Πολέμου και (τα λουπά).

- Δ.Μ.: Στα Δεκεμβριανά πήρατε μέρος;

Τ.Π.: Πολύ.

- Δ.Μ.: Που;

Τ.Π.: Με τον ΕΛΑΣ.

- Δ.Μ.: Ναι, φυσικά, αλλά που;

Τ.Π.: Εε στις,

- Δ.Μ.: Σε ποιο μετερίζι;

Τ.Π.: στις μάχες του Ψυρρή και του Μεταξουργείου.

- Δ.Μ.: Οδοφράγματα...;

Τ.Π.: Ναι, και είμαι και από αυτούς που έχουν και χαρτί- απολυτήριο του ΕΛΑΣ, γιατί πολλοί ισχυρίζονται ότι (...) ((γελάει)) , ούτε απ' έξω δεν είχαν περάσει. Μού έλεγε μια μέρα ο – δεν θυμάμαι το επών, το πραγματικό όνομα – Καπετάν Λευτεριάς, στα χρόνια αυτά της μεταπολίτευσης, «τι τραβάω ρε παιδί μου» λέει – αυτός ήτανε μαζί με τον Άρη Βελουχιώτη στην ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου – «τι τραβάω, έρχεται κάθε τόσο και άλλος ένας και μου ζητάει να του δώσω πιστοποιητικό ότι ήτανε

-Σ.Κ.: Ήταν του ΠΑΣΟΚ το...

Τ.Π.: στην, στην ανατίναξη. Και του λέω δεν σε ξέρω ρε παιδί μου.» «Μα, μου λέει, Καπετάνιε ήτανε νύχτα, σκοτάδι που να θυμάσαι το πρόσωπό μου.»

- Σ.Κ.: (...)

- Δ.Μ.: Ήταν οι συντάξεις (...).

- Σ.Κ.: Οι συντάξεις τότε (...).

Τ.Π.: Και εμένα μου είπαν και πήγα με τα χαρτιά και με, γιατί χρειαζόντουσαν να υπάρχουνε και μάρτυρες να καταθέσουν,

-Σ.Κ.: Σωστά.

Τ.Π.: τα έκανα όλα αυτά και πήρα την αναγνώριση της συμμετοχής στην Αντίσταση, και έχω και την ταυτότητα. Και όταν αναγνωρίστηκα από την αρμόδια επιτροπή μου λένε «και τώρα πήγαινε για σύνταξη». Και λέω «θα πάω να πάρω σύνταξη για πράγματα που έχω κάνει δεκάξι χρονών (16);». Και δεν πήγα. Άλλοι πήγαν όμως.

- Δ.Μ.: Ε, φυσικά. Τα γνωστά φαινόμενα της ελληνικής κοινωνίας. Οπότε έχουμε Δεκεμβριανά και όλες τις δοκιμασίες. Η Αθήνα, όμως, ήταν μια ωραία πόλη για εσάς, ήταν η πόλη της δράσης.

Τ.Π.: Η πόλη της δράσης, αλλά και ταυτοχρόνως η μεγάλη, το μεγάλο σοκ που έζησα ήταν όταν κατάφερα το χίλια εννιακόσια πενήντα εννιά (1959) να βγάλω διαβατήριο και να πάω στο Παρίσι, που ήτανε,

- Σ.Κ.: Σοκ.

Τ.Π.: σοκ μεγ, συγκλονισμός.

Σ.Κ.: Έτσι.

Τ.Π.: Πρόπερσι που είχε έρθει, πρόπερσι ήταν; Ο Μακρόν. (.) Και έγινε ένα τραπέζι στο Γαλλικό Ινστιτούτο και μ' είχαν καλέσει και εμένα. Και κατά σύμπτωση στο τραπέζι κάθισα απέναντι από τον Μακρόν και δίπλα του ήτανε η γυναίκα του. Και με ρωτάει «έμαθα ότι έχετε κάνει χρόνια στο Παρίσι. Τι αποκομίσατε απ' το Παρίσι;». Του λέω «πολλά πράγματα. Το πρώτο και σημαντικότερο, λέω, ίσως ήτανε ότι γνώρισα την ελευθερία, διότι έφευγα από μία χώρα που ήταν αστυνομικό κράτος όλο απαγορεύσεις, όλο διωγμούς και ξαφνικά βρέθηκα στο Παρίσι που κυριαρχούσε η ελευθερία, όλα ήταν ελεύθερα. Οι σκέψεις, οι εκφράσεις, οι δημοσιεύσεις, τα κόμματα, οι πολιτικές ιδέες, οι φιλοσοφικές ιδέες, όλα ελεύθερα. Και αυτό ήτανε συγκλονιστικό για εμένα.» «Το άλλο μου λέει, τίποτα άλλο;» Λέω μετά «την σπουδαιότητα που έχει ο ορθός λόγος, διότι είδα ότι σε όλα κυριαρχεί ο ορθός λόγος και αυτό το κατάλαβα κυρίως λέω όταν διάβασα τα μανιφέστα του Σουρεαλισμού που είναι η διακήρυξη του ανορθολογισμού, της υπέρβασης του ορθού λόγου, για να εκφράζει ο άνθρωπος και ο καλλιτέχνης και ο ποιητής και ό,τι παρεμποδίζεται από το συνειδητό ορθό

λόγο. Και όλα αυτά τα Μανιφέστα στην ουσία είναι θεμελιωμένα και διατυπωμένα με έναν άκρατο ορθολογισμό.» Τα Μανιφέστα του Σουρεαλισμού είναι ορθολογικότερα κείμενα και ως είναι εναντίον του ορθού λόγου. Και είδα τι σημασία έχει ο ορθός λόγος. «Το τρίτο πράγμα, λέω, που γνώρισα ήταν η σπουδαιότητα του τέλους ενός (κειμένου)». Αυτό που οι Γάλλοι λένε chute, πτώση, ότι κείμενο που δεν έχει τέλος που να το σφραγίζει δε στέκει και εκεί είδα ότι όλα τα καλά ποιήματα των σημαντικών ποιητών έχουν τέλος. Τελικοί στίχοι είναι αυτοί που σφραγίζουν το ποίημα. Και κυρίως αυτό το βλέπει κανείς στα ποιήματα του Καβάφη· δεν υπάρχει ποίημα που να μην τελειώνει και οι δύο τελευταίοι στίχοι να μη σφραγίζουν τη μνήμη. Τη σημασία του τέλους και τη σημασία της σωστής λέξης. Και μ' άρεσε που διάβασα κάποτε, τελευταία μάλλον, κάτι που είχε πει ο Φλωμπέρ, ο οποίος δεν ήταν ποιητής, ήταν μεγάλος μυθιστοριογράφος, και όμως είχε πει μπορώ να περάσω μία ολόκληρη εβδομάδα ψάχνοντας να βρω τη σωστή λέξη. (.) «Το τέταρτο πράγμα, λέω, που γνώρισα στο Παρίσι ήταν οι μεγάλες φιλίες (..), οι οποίες μείναν για όλη τη ζωή.» Και το πέμπτο πράγμα είναι: «Στο Παρίσι γνώρισα τον έρωτα». Οπότε ξαφνικά και ο Μακρόν και η σύζυγός του λένε ταυτόχρονα «μα αυτό έπρεπε να το πείτε πρώτο». ((γέλια φοιτητριών))

- Δ.Μ.: Πάντως πολύ ωραίο το κλείσιμο για μας, μ' αυτό το επεισόδιο με τον Μακρόν. Θα δώσω τον λόγο στα παιδιά. Θα δώσω τον λόγο στα παιδιά, γιατί δόθηκε ένας κύκλος ζωής πολύ μικρός – στη μία ώρα τι να πρωτοπείς – όμως ήταν οι νεανικές αναμνήσεις που σημαδεύουν τη ζωή του ανθρώπου, πολύ έντονες.. Είσαστε

Τ.Π.: Και που είναι δεμένες μέχρι μία εποχή, μέχρι τα τριάντα μου χρόνια (30), δηλαδή, με την Αθήνα.

- Δ.Μ.: Με την Αθήνα, την πόλη μας, που ζούμε όλοι. Παιδιά, ο λόγος σε σας, ο χρόνος σε σας. Ακούμε. Κάποιες ερωτήσεις που μπορεί να καλύψουν κενά. Και το όνομά σου ((απεύθυνση σε φοιτήτρια))

Φοιτήτρια: Σωζία. Εε εγώ θα ήθελα να ακούσω λίγα λόγια για το πώς επεξεργάζεστε τα ποιήματά σας, αν έχετε δηλαδή κάποια ρουτίνα και επίσης αν και κατά πόσο όλες αυτές οι θεωρίες και τα μεθοδολογικά εργαλεία που εμείς διδασκόμαστε ότι βασίζονται οι ποιητές, αν παίζουν κάποιο ρόλο τις στιγμές της δημιουργίας για εσάς.

Τ.Π.: Καταρχήν μέθοδος για να κάνεις καλό ποίημα δεν υπάρχει, γιατί αν υπήρχαν και αν ήξερε κανείς μια τέτοια μέθοδο δεν θα την έλεγε, θα την κράταγε για τον εαυτό του. Πάντως ένα είναι με τα ποιήματα και αυτό το είδα με τα (...), το λέει πάρα πολύ ωραία σ' ένα γραπτό

του ο Μαγιακόφσκι – το είχα μεταφράσει και έχει μπει στην Επιθεώρηση Τέχνης – με τίτλο «Πώς γράφονται οι σίχοι», να έχεις πάντα ένα μπλοκάκι απάνω σου και να σημειώνεις όλες τις σκέψεις και τις ιδέες που σου έρχονται, γιατί μπορεί να σου έρθει στο πιο απίθανο μέρος, σ' ένα λεωφορείο, μέσα σ' ένα ασανσέρ, μέσα στο σούπερ μάρκετ, όπου και να 'ναι να το σημειώνεις. Και από κει και πέρα – το 'λεγε και ο Ρίτσος αυτό, μου το 'χε πει – να το δουλεύεις και να το ξαναδουλεύεις, για να αισθανθείς ότι τέλειωσε ένα ποίημα πρέπει να το ξαναγράψεις είκοσι (20) φορές, μην μείνεις στην πρώτη γραφή, να δεις, να το ξαναδείς, να δεις αν οι λέξεις στέκουν, αν έχουν μπει στη σωστή τους μεριά, όλα αυτά που λένε. Ε, και από εκεί και πέρα επί χρόνια εγώ... μπορώ να σας πω το εξής: μετά τα πρώτα αυτά ποιήματα που έγραψα, μετά εγκατέλειψα την ποίηση και την καταδίκασα και έλεγα δημοσίως ότι η ποίηση είναι απλώς η έκφραση του μικροαστικού συναισθηματισμού.

-Σ.Κ.: Αυτό ήταν η (γραμμή);

Τ.Π.: Πώς;

-Σ.Κ.: Αυτό ήταν η υπακοή στην γραμμή ή...;

Τ.Π.: Από μόνο του έβγαινε

-Σ.Κ.: Α.

Τ.Π.: και σε εμποδίζει από την επαναστατική δράση και αυτό που προέχει είναι η δράση και όχι να γράφεις σαχλαμπούχλες, ποιήματα. Και ο Ρίτσος... αλλά έγραφα κρυφά και δεν το έλεγα ((γέλια))).

-Δ.Μ.: Κομματική (...)

Τ.Π.: Δημοσίως καταδίκασα την ποίηση, κρυφά έγραφα.

- Δ.Μ.: Ο Ρίτσος όμως...

Τ.Π.: Και ο Ρίτσος στην εξορία που συναντηθήκαμε μου είπε «άσε αυτά που λες είναι σαχλαμάρες και γράψε, γιατί πρέπει να καταλάβεις ότι η ποίηση είναι η μοίρα σου, δεν μπορείς να της γλιτώσεις». Και έτσι πια παραδέχτηκα και άρχισα επισήμως να λέω ότι γράφω.

- Δ.Μ.: Στο φροντιστήριο της εξορίας έγιναν όλα αυτά.

Τ.Π.: Και στην εξορία έγραψα όλα τα ποιήματα που αργότερα τα εξέδωσα στην πόλη του Μεσολογγίου με το όνομα Χωμ, με τον τίτλο

-Δ.Μ.: Χωματόδρομος.

Τ.Π.: Χωματόδρομος. Είναι ποιήματα γραμμένα όλα στον Άη Στράτη.

- Δ.Μ.: Άρα και η εξορία φροντιστήριο ποίησης στάθηκε για πολλούς ανθρώπους.

Τ.Π.: Αα ναι και για ήτανε μια, βρήκα εκεί νέα παιδιά, μεγαλύτεροι ήταν όλοι από εμένα, εγώ ήμουν ο νεότερος εκεί, αλλά που γράφανε και ήταν ο Μανώλης Φουρτούνης, ο οποίος τελευταία έφυγε από τη ζωή, ο Δημήτρης Ραυτόπουλος

- Σ.Κ.: Μάλιστα.

Τ.Π.: που έγινε πολύ σημαντικός

-Δ.Μ.: (Κριτικός).

Τ.Π.: κριτικός και δοκιμιογράφος, ο Κώστας Κουλουφάκος...

- Σ.Κ.: Μμ

Τ.Π.: Εκεί γνωριστήκαμε όλοι και συνδεθήκαμε και γίναμε φίλοι. Και ο Ρίτσος βοήθησε όλους τους νέους ανθρώπους πάρα πολύ. Αργότερα, χώρισαν οι δρόμοι και, αλλά πέρασε, αλλά τον, πάντα λέω δημόσια ότι στον Ρίτσο έχω πολύ μεγάλες οφειλές.

- Δ.Μ.: Και τα τετράδια που διόρθωνε ε; Υπάρχουν ακόμα;

Τ.Π.: Δεν διόρθωνε. Δεν σου έλεγε... απλώς σημείωνε τι θεωρούσε περιττό. Αυτό ήτανε στα χειρόγραφα.

- [Σ.Κ.: Ο Ρίτσος;]

- [Δ.Μ.: Ναι.]

Τ.Π.: Δεν σου διόρθωνε, δεν σου 'λεγε «γράψε αυτό αντί γι' αυτό», αλλά «αυτά όλα είναι περιττά». Και το πιο δύσκολο πράγμα (..) χρειάστηκα να το καταλάβω δεν είναι να γράψεις κάτι είναι να αφαιρέσεις από αυτό που έγραψες. Η αφαίρεση είναι το πιο δύσκολο, διότι παθαίνεις το εξής: ταυτίζεσαι μ' αυτό που έγραψες και δεν μπορείς να το κόψ, να κόψεις, το λυπάσαι, δεν, νομίζεις πια ότι πέτυχες, ενώ χρειάζεται να το ((βήχας ακροατή)), να αφαιρείς τα περιττά. Βέβαια ο Ρίτσος το 'λεγε αυτό, αλλά... ((γέλια φοιτητριών))

-Σ.Κ.: Έκανε άλλα.

- Δ.Μ.: Δεν μπορούσε στον εαυτό του.

Τ.Π.: (..) όπως (έλεγε) «απ' ό,τι γράφεις πρέπει να αφαιρείς τα μισά».

- [Σ.Κ.: Τς, τς, τς]

- [Δ.Μ.: Δεν μπορούσε στον εαυτό του.]

Τ.Π.: Θέλω να σας πω ένα περιστατικό. Το χίλια εννιακόσια ογδόντα τέσσερα (1984) με καλέσαν και πήγα σ' ένα πολύ μεγάλο διεθνές Φεστιβάλ, το οποίο έγινε στο Μαρακές του Μαρόκο, που είναι μια θαυμάσια πόλη. Και εκεί ήταν ποιητές από όλα τα μέρη του κόσμου.

Διαβάζαμε τα ποιήματα και τα λε, τα διαβάζανε και μεταφρασμένα στα γαλλικά, γιατί η γαλλική γλώσσα είναι ακόμα χρηστική γλώσσα στο Μαρόκο. Και είχε ο καθένας δέκα λεπτά. Και ανεβαίνει ένας νέος Μαροκινός ποιητής και διαβάζει στα αραβικά το ποίημα του. Δέκα λεπτά, είκοσι λεπτά, λέμε «τελείωνε», μισή ώρα... Διάβαζε επί τριάντα πέντε με σαράντα λεπτά και ο κόσμος πια είχε αγανακτήσει. Το βράδυ που τρώγαμε έτυχε να καθίσουμε δίπλα στο τραπέζι και μου λέει «πώς σας φάνηκε το ποίημα μου», λέω δεν ξέρω αραβικά, αλλά εκείνο που μου άρεσε πολύ είναι η μουσική του – του λέω για να του πω κάτι καλό –, αλλά μπορώ να σας πω ότι μου φάνηκε πολύ σχοινοτενές, θα έπρεπε να είναι το μισό. «Πώς το καταλάβατε;» μου λέει, «αυτό μου λέει και ο δάσκαλός μου ότι απ' ό,τι γράφω να αφαιρώ τα μισά» ((χαμογελάει)) και έσκασα στα γέλια, γιατί θυμήθηκα – κοίτα – αυτά μου 'λεγε ο Ρίτσος στην Ελλάδα και εδώ αυτουνού ο δάσκαλος του λέει τα ίδια και αυτός δεν τα εφαρμόζει όμως.

- Σ.Κ.: Ή τα είχε εφαρμόσει...

Τ.Π.: Πώς;

- Σ.Κ.: Τα είχε εφαρμόσει, αλλά ήταν πολύ μεγάλο. (Η ποίηση του).

Τ.Π.: Α, και μου 'λεγε το εξής ο Ρίτσος: «να αφαιρείς, αλλά αυτά που αφαιρείς να μην τα πετάς, διότι αργότερα μπορεί να τα δεις και κάτι να αξιοποιήσεις απ' αυτά.»

- Δ.Μ.: Μου φαίνεται ότι τέτοια ερωτήματα σας απασχολούν περισσότερο, γιατί εκτός από την Αθήνα που είναι αντικείμενο του σεμιναρίου, οι υπόλοιποι πρέπει να ήρθατε και για λόγους ποιητικούς. Λοιπόν, αν θα συνεχίσετε να διαβάζετε και τα ώριμα ποιήματα του Τίτου Πατρίκιου, τα οποία είναι πολύ ενδιαφέροντα, γιατί έχουνε απόσταγμα ζωής και απόσταγμα πείρας πολιτικής και κοινωνικής, κάτι που το έχει, το έχει ζήσει και που δεν το έχετε εσείς, γιατί η εποχή δεν μας βοηθάει. Θέλουμε κάτι άλλο; ((ο Τίτος Πατρίκιος κοιτά την ώρα))
Εντάξει είμαστε στην ώρα μας... Ούτε πολύ, ούτε λίγο.

Τ.Π.: Όχι, κοιτάω αν μπορώ να διαβάσω ένα ποίημα για την Αθήνα.

- Δ.Μ.: Ε, εντάξει θα μας διαβάσετε ένα ποίημα για την Αθήνα, γιατί είναι και φορτωμένα από ζωή, η ζωή εκείνης της εποχής.

Τ.Π.: Αν, αν το έχω, δεν ξέρω. Για να δω...

- Δ.Μ.: Α, είναι και αδημοσίευτο;

Τ.Π.: Όχι... ((μικρή διακοπή βίντεο. Ο Τίτος Πατρίκιος κρατάει στο χέρι του το βιβλίο και ετοιμάζεται να απαγγέλει το ποίημα «Ανάμνηση από την Αθήνα» από την ποιητική συλλογή

«Λυσιμελής Πόθος» (εκδ. Κίχλη, 2014))) Ανάμνηση από την Αθήνα: Ταράτσες με ραγισμένες μαλτεζόπλακες / ρουφώντας τη βροχή πλυσταριά χαμηλοτάβανα / γούρνες με παλιές καπελιέρες και στοίβες περιοδικά / μπρούτζινες βρύσες λιωμένο σαπούνι της μπουγάδας / σκάλες ξύλινες πλυμένες με ποτάσα και, και σκάλες / σιδερένιες εξωτερικές σαν όρθια κοχύλια γυμνωμένα. / Κι όπως τις ανεβαίνουν τρέχοντας / η Θέκλα, η Θεοδώρα, η Θεώνη / σε κάθε σκαλί φανέρωναν μια γωνιά της σάρκας τους. / Η Θέκλα η Θεοδώρα η Θεώνη / με τα κινούμενα θήτα της ιδρωμένης τους μασχάλης / τ' ανάποδα δέλτα κάτω από τη φούστα / και τα κυματιστά ωμέγα / στεφανωμένα με τον φιόγκο της ποδιάς.

- Δ.Μ.: Ε, παίζουμε με τις λέξεις, με τα γράμματα και υπήρχαν αυτές οι τρεις θήτα.

Τ.Π.: Ναι.

- Σ.Κ.: Από το ρήμα θέω;

Τ.Π.: Πώς;

- Σ.Κ.: Από το ρήμα θέω;

- Δ.Μ.: Θέκλα, Θεοδώρα και Θεώνη. Θυμίζει...

- Σ.Κ.: Τρέχουνε πάνω; θέω;

- Δ.Μ.: Είχαν και οι τρεις αυτό το όνομα;

Τ.Π.: Ε, έτυχε.

- Δ.Μ.: Υπηρέτριες; Τι ήταν;

Τ.Π.: Υπηρέτριες.

- Δ.Μ.: Υπηρετριούλες. Τότε που κάθε σπίτι είχε και την υπηρεσία του. Ωραία... Αυτό ακριβώς το ποίημα ήτανε που ήθελα να ακούσω. Ανάμνηση από την Αθήνα.

- Σ.Κ.: (...) το ρήμα θέω, που σημαίνει τρέχω. Αν είναι πάνω και αυτός της παρατηρεί από κάτω (...)

- Δ.Μ.: Μα, μα λέει ότι τον βοηθάνε και τα πραγματικά ονόματα, τον ρώτησα. Πραγματικά τα ονόματα ή επινοημένα;

Τ.Π.: Θέκλα στα χρόνια της κατοχής είχαμε εμείς μία κοπέλα που μας βοηθούσε στο σπίτι.

- Δ.Μ.: Ε, τα υπόλοιπα τα προσθέσαμε.

Τ.Π.: Ε, Θεοδώρα ήτανε που είχε η γιαγιά μου. Θεώνη, κάπου την άκουσα...

- Δ.Μ.: Υπάρχουνε, αλλά τα βάζουμε μαζί. Καταλάβετε; Για να βγει το θήτα. Ωραία. Και μετά το ωμέγα είναι εύκολο να βγει. Και το δέλτα. Ευχαριστούμε πάρα πολύ.

Τ.Π.: Και εγώ χάρηκα που σας είδα και σας γνώρισα.

Φοιτήτριες και Φοιτητές: Και εμείς.

((τέλος βίντεο))